

Тетяна Антонюк

МІЖНАРОДНІ ЗВ'ЯЗКИ НАЦІОНАЛЬНОГО АВІАЦІЙНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ЯК ВИЯВ ЗАГАЛЬНИХ ТЕНДЕНЦІЙ ІНТЕГРАЦІЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ

Розглядається питання міжнародної співпраці Національного авіаційного університету як важливої складової діяльності, що забезпечує інтеграцію системи вищої освіти у світовий освітній простір. Показана роль провідного університету у реформуванні й модернізації вищої школи.

Ключові слова: *вища освіта, Болонський процес, інтеграція, міжнародні освітні програми, міжнародна співпраця, університети.*

У 1991 р. Україна визначила для себе стратегію реформ та взяла курс на модернізацію усієї освітньої індустрії. Формування національної системи вищої освіти здійснювалося одночасно з забезпеченням умов для інтеграції в європейське суспільство та підготовкою бази для впровадження європейських стандартів у діяльність українських університетів. Підписання Україною у 2005 р. Болонської декларації активізувало інтеграційні процеси у вищій освіті й поставило конкретне завдання узгодження української системи освіти з міжнародними стандартами.

Болонський процес розуміється як процес створення Європейського простору вищої освіти та наукових досліджень. Він вимагає модернізаційних перетворень в освітній галузі, а отже, й консолідації зусиль наукової та освітньої громадськості, які спрямовуються на істотне підвищення конкурентоспроможності національної системи освіти як складової європейської¹. З підписанням Болонської декларації у 1999 р. розпочався процес наближення національних освітніх систем до єдиних критеріїв і стандартів, які утверджуються у європейському просторі. Болонська декларація передбачала узгодження спільних вимог, критеріїв та стандартів національних систем освіти. Цей процес задекларував створення до 2010 року єдиного європейського наукового і освітнього простору, поліпшення працевлаштування, мобільності громадян на Європейському ринку праці та підвищення конкурентоспроможності європейської вищої школи².

Разом з тим, болонські вимоги передбачають широкий доступ до багатоманітності освітніх і культурних надбань різних країн, що є надзвичайно привабливим для зацікавлених країн брати участь в усіх напрямках цього процесу³.

У 2010 році країни-учасниці Болонського процесу проголосили створення Європейського простору вищої освіти і накреслили стратегію його розвитку як привабливого і конкурентоспроможного до 2020 року. Ця стратегія узгоджується із стратегією Євросоюзу «Європа 2020» із забезпечення розумного, стійкого та інклюзивного європейського зростання⁴.

Болонська декларація 1999 року започаткувала реформи, необхідні для нарощування сумісності, порівнянності європейської вищої освіти, а також підвищення її привабливості як для громадян країн Європи, так і для громадян та науковців інших країн⁵.

У контексті болонських вимог особливого пріоритету набуває співпраця між університетами та мобільність студентів і викладачів, усіх, хто причетний до освітньої і наукової сфери. Залучення в Європу студентів з інших регіонів світу розглядається як можливість збагачення досвідом, культурою, інтелектом, інноваційними освітніми технологіями і безупинним підвищенням якості освітніх послуг та конкурентоспроможності випускників вищих навчальних закладів.

Національний авіаційний університет (НАУ) з моменту проголошення незалежності України значно розширив географію і напрями співробітництва із закордонними вищими навчальними закладами. Сьогодні партнерами НАУ є більше сотні університетів і організацій майже 40 країн світу⁶. Зокрема, НАУ сприяє інтеграції України до світового співтовариства через ІКАО — Міжнародну організацію авіації — міжурядову спеціалізовану установу ООН, що створена з метою забезпечення ефективного розвитку світової повітряної транспортної системи, а також для розробки основ регулювання безпеки в авіації. НАУ успішно розвиває авіаційну науку і техніку, здійснює підготовку і перепідготовку висококваліфікованих авіаційних спеціалістів більш ніж для 150 країн світу. Це помітно забезпечує зростання авторитету і міжнародного визнання України й самого університету. У 1996 році в університеті заснований Європейський регіональний навчальний центр ІКАО з авіаційної безпеки, який у 2003 році трансформувався в Інститут ІКАО з підрозділами: кафедра ІКАО, Європейський навчальний центр ІКАО з підготовки державних інспекторів з безпеки польотів і льотної придатності повітряних суден, а також національні навчальні центри: центр з управління безпекою авіації, центр з розслідування та попередження авіаційних подій, центр з державного регулювання діяльності цивільної авіації, центр з Aviation English. За роки існування Інституту ІКАО налагоджені зв'язки з авіаційними підприємствами й організаціями Болгарії, В'єтнаму, Грузії, Єгипту, Індії, Іспанії, Казахстану, Китаю, Кіпру, Латвії, Литви, Молдови, Південної Кореї, Росії, Сербії, Судану, Хорватії, Чорногорії і багатьох європейських держав з підготовки і перепідготовки авіаційних

спеціалістів, а також з удосконалення і регіоналізації навчальних матеріалів. У 2010 році університет виконував угоди з університетами, інститутами і авіакомпаніями 23 держав світу⁷.

НАУ МОН України є найбільшим вищим навчальним закладом в Україні, що готує фахівців з експлуатації, дослідження, ремонту авіаційної техніки та керування повітряним рухом для авіатранспортної галузі, для багатьох країн світу, а також фахівців для багатьох інших галузей економіки.

Важливим напрямом міжнародної діяльності НАУ залишається підготовка іноземних фахівців з 44 напрямів та 69 спеціальностей різних освітньо-кваліфікаційних рівнів. Мовами навчання є українська, російська й англійська. Іноземні громадяни, які не розмовляють мовою навчання, зараховуються на підготовчий факультет з терміном навчання — 1 рік. Іноземці також мають можливість вступити до аспірантури або докторантури, якщо вони успішно закінчили університет і продемонстрували здатність до наукової та дослідницької діяльності. Інститут післядипломного навчання пропонує широкий спектр спеціалізацій, за якими іноземні громадяни можуть поглибити свої професійні знання й уміння й отримати додаткові дипломи та сертифікати⁸.

Структурні підрозділи НАУ активно включені в міжнародні зв'язки та співпрацю. Особливо активно міжнародні зв'язки і співпрацю розвиває Аерокосмічний інститут, його кафедри плідно співпрацюють у багатьох напрямках. Аерокосмічний інститут має договірні відносини із закордонними авіаційними навчальними закладами: Дрезденським технічним університетом, Інститутом металоріжучих станків Штутгартського університету (Німеччина), Bangalore Intergrated System Solution (Індія), Ульяновським вищим авіаційним училищем (Росія), Державною вищою школою професіоналів у Хелмі (Польща), Краківським інститутом пілотів (Польща), Вроцлавською політехнікою (Польща), Міжнародним авіаційним центром підготовки. Конструкторські бюро НАУ мають 16 договорів про міжнародну співпрацю; інститути НАН України — 8 договорів; авіаційні серійні заводи — 6 договорів; авіаційні ремонтні заводи — 9 договорів; експлуатанти авіаційної техніки — 82 договори; аеропорти України — 2 договори; асоціації спеціалістів — 2 договори. Міжнародні зв'язки кафедри аеродинаміки і льотної експлуатації (АДЛЕ) Аерокосмічного інституту пов'язані з договором про співпрацю № 18/EE/2005/BD від 18.07.2005 р. у галузі наукових і технологічних процесів між Національним авіаційним університетом та Інститутом авіації (Польща). Кафедра гідрогазових систем бере участь у реалізації програми TEMPUS. У 2007–2008 н. р. відповідно до міжнародної програми TEMPUS на кафедрі створений новий комп'ютерний клас з 3D проектування.

Проводиться модернізація навчальних планів і навчальних програм для забезпечення підготовки пілоотної групи магістрів із САПР (система автоматизованого проектування і розрахунку). У 2004 р. кафедра машинознавства розпочала проведення теоретичних і експериментальних робіт за участю Інституту проблем матеріалознавства та Інституту метафізики НАН України й наукових установ Польщі та Німеччини щодо зміцнення металевих систем за рахунок реалізації фізичних механізмів на наноструктурному та субмікроскопічному рівнях. Роботи ведуться в межах міжнародних проектів науково-технічного співробітництва Україна — Польща: 2004–2005 роки — «Розробка наукових основ формування дифузійно-легованих та евтектично-оплавлених покриттів, отриманих з використанням концентрованих джерел енергії з наноконпозиційною структурою градієнтного типу»; 2006–2008 роки — «Створення покриттів триботехнічного призначення з макро- і наноповерховими».

Кафедра теоретичної фізики міжнародні зв'язки здійснює силами наукової школи проф. В.В. Куліша з такими партнерами: Інститут фізики та електроніки ВАНТ (В'єтнамська академія наук і технологій); В'єтнамський національний центр лазерних технологій; В'єтнамсько-український центр з передачі технологій ВАНТ; Cincinnati University, Dep. of Electrical and Computer Engineering, prof. P. Kozel; VIARA Research Ltd., Columbus, Ohio⁹.

У 1999 році Київський міжнародний університет цивільної авіації (КМУЦА) налагодив зв'язки з DAAD¹⁰. Здійснювалися відрядження до Німеччини з метою знайомства з діяльністю центрального офісу DAAD (м. Бонн), Німецького наукового товариства (м. Бонн), німецького науково-дослідного авіаційного центру (м. Кельн), вищої технічної школи (Авіаційний інститут і центр спеціальних дослідницьких робіт) — м. Аахен, Управління сенату по науці, дослідженнях і освіті (відділ Східної Європи) — м. Берлін, Німецького центру авіації та космонавтики (м. Берлін). У ході зустрічей у DAAD, у Німецькому науковому товаристві й Управлінні сенату по науці, дослідженнях та освіті надана інформація про можливості фінансування освітніх проектів за рахунок фондів та програм Німеччини, зміни у структурі підготовки фахівців з вищою освітою. Німецька сторона отримала інформацію про навчальну та науково-технічну діяльність КМУЦА та напрями можливих міжуніверситетських обмінів. Були обговорені питання співробітництва щодо участі у спільних проектах у рамках Транс'європейських — KOPERNICUS, TEMPUS (TACIS) та двосторонніх програм — TRANSFORM. Ознайомлено представників університету з роботою Німецького науково-дослідного авіаційного центру (м. Кельн) і Німецького центру авіації та космонавтики (м. Берлін), вивчались питання взаємодії з університетами,

можливості розвитку науково-технічного співробітництва та виконання спільних проектів. Зустрічі з керівництвом Вищої технічної школи м. Аахен та Технічного університету м. Берлін дозволили детально вивчити систему управління і фінансування вищих навчальних закладів, зокрема питання щодо залучення позабюджетних коштів, змісту навчальних планів за спорідненими спеціальностями, можливостей розвитку науково-технічного співробітництва¹¹.

Результатом знайомства із системою вищої освіти Німеччини стала підготовка проекту у рамках програми TEMPUS (TACIS) з менеджменту університетської діяльності. Також були підготовлені пропозиції до програм співробітництва та конкретні проекти участі професорського складу й науковців університету для співпраці з авіаційними центрами Німеччини. Надані необхідні рекламно-інформаційні матеріали університету для ВНЗ і дослідницьких центрів Німеччини через бюро DAAD в м. Києві. Підготовлені програми візитів і запрошення делегації Вищої технічної школи м. Аахен і Технічного університету м. Берлін до КМУЦА з метою встановлення прямих зв'язків. Підібрані кандидатури на наукове стажування терміном на 10 місяців серед співробітників КМУЦА та надані необхідні документи до бюро DAAD у м. Києві. Все це забезпечило розгортання реального співробітництва зі службою DAAD спорідненими вищими школами Німеччини. НАУ став членом Міжнародного клубу ректорів (CRE)¹².

НАУ бере активну участь у таких міжнародних програмах: Українська стипендіальна програма в Університеті Кембриджу (DAAD); Програма обміну для вчителів Teacher's Scheme; Стипендіальна програма ім. Хьюберта Хамфрі; Стипендіальна програма Меморіального фонду Джона Сміта; Програми транскордонної співпраці «Польща-Білорусь-Україна 2007–2013»; Спільна операційна програма «Резервуар Чорного моря 2007–2013»; Стипендіальна програма ім. Лейна Кіркланда; Fulbright Faculty Development Program; Міжнародна організація AIESEC; Інститут англійської мови коледжу Стейтен Айленда (College of Staten Island) в Нью-Йорку; програми Австрії; програми Великої Британії¹³.

Університет є учасником багатьох проектів: Європейський досвід університетського фандрайзингу для України, 2005 р.; Всеукраїнська мережа регіональних консультаційних центрів з європейської кредитно-модульної системи (ECTS), 2005 р.; Комп'ютерний дизайн для інженерів з України, 2006 р.; Розвиток стратегії міжнародної мобільності українських студентів, зокрема використання можливостей Європейської кредитно-модульної системи, 2006 р.; Набір засобів для моделювання навколишнього середовища та економіки в авіації для аналізу політики компанії — FP7-AAT-2010-RTD-1 (АСРО-GA-2010-266465); Дослідницька мережа та

управління авіаційним шумом — FP7-AAT-2010-RTD-1 (АСРО-GA-2010-265943)¹⁴.

Конкретна співпраця з фондами, які фінансують навчання студентів у провідних університетах світу, наукові дослідження сприяють зміцненню демократії, громадянського суспільства. Це такі фонди: OFID (Фонд ОПЕС/ОПЕК для міжнародного розвитку); Польсько-Американський фонд свободи (ПАФС); Міжнародний вишеградський фонд (IVF); Науково-технічна програма EUREKA; Національний центр наукових досліджень (НЦНД) Франції CNRS; Фонд Аристотеля Онассія реалізує програму дослідницьких грантів і стипендій для іноземних дослідників, викладачів та аспірантів; Європейський центр розвитку наукових досліджень в економіці та статистиці ECARES; Німецьке науково-дослідне товариство Deutsche Forschungsgemeinschaft (DFG); Фонд Форда Ford; Бельгійський національний фонд наукових досліджень (Belgian National Fund for Scientific Research); Європейський науковий фонд; Японська спілка сприяння науці (Japan Society for the Promotion of Science); Шведське агентство міжнародного розвитку у Центральній та Східній Європі; Представництво ООН в Україні; ВОЗ; МАГАТЕ; МВФ; ПРООН; Світовий банк; Управління Верховного комісара ООН у справах біженців; Фонд народонаселення ООН; Програма ООН-СНІД; Дитячий фонд ООН; Міжнародний фонд «Відродження»; Програма НАТО «Наука заради миру та безпеки»¹⁵.

Реальна міжнародна співпраця університету забезпечила йому дієвість механізмів інтеграції, що сприяло створенню інноваційного освітнього і наукового середовища, дало можливість підвищувати якість професійної підготовки студентів. Мобільність студентів, викладачів, дослідників збагатила університет європейським досвідом, сприяє покращенню якості навчання і дослідженню проблем європейської вищої освіти, підсилює академічну та культурну інтернаціоналізацію. Цей досвід цінний тим, що дає змогу ознайомитись із такими глобальними тенденціями розвитку європейського простору вищої освіти, як прагнення до демократичної системи освіти, тобто доступність вищої освіти всьому населенню країни, спадкоємність рівнів, ступенів; з процедурою надання автономності та самостійності ВНЗ; забезпечення прав на вищу освіту усім, хто її потребує; розширення ринку освітніх послуг; відхід від орієнтації на «середнього студента», підвищений інтерес до обдарованої молоді; пошук додаткових ресурсів для освіти осіб з особливими потребами, інвалідів; розширення системи вищої освіти та зміна соціального складу студентів (склад стає більш демократичним); постійне оновлення програм навчання студентів.

Університет бере безпосередню участь у розв'язанні проблем світового освітнього простору, що забезпечується за допомогою таких великих

міжнародних проектів і програм: Еразмус, метою якого є розвиток мобільності студентів країн Європейської Співдружності. У межах програми 10% студентів мають можливість пройти навчання у ВНЗ іншої європейської країни; Лінгва, програма підвищення ефективності вивчення іноземних мов, починається з початкових класів; ЕСПРІТ — програма, яка об'єднує зусилля європейських університетів, НДІ, комп'ютерних фірм для створення нових інформаційних технологій; Іріс — система проектів, спрямованих на розширення професійної освіти жінок; АПОЛЛЮ, яка організовує навчання у ВНЗ європейського зразка; DAAD — стипендіальні програми Німецької служби академічних обмінів, які спрямовані на підтримку міжнародного співробітництва у сфері вищої освіти та на реалізацію програм обміну в обох напрямках, тобто підтримка перебувань з метою навчання та проведення досліджень німців за кордоном та іноземців у Німеччині; AIESEC — програми Міжнародної асоціації студентів та молодих спеціалістів, які працюють у сфері економіки, управління та інформаційних технологій, програми зарубіжних стажувань, котрі дозволяють оволодіти практичними знаннями в даних галузях. AIESEC займається проведенням конференцій, семінарів з молоддю у різних країнах; IREX «Акт на підтримку свободи» (програма Ради міжнародних досліджень та обмінів надає можливість студентам першого, другого, третього курсів університетів з п'ятирічним терміном професійної підготовки навчатись протягом одного року в університетах чи дво-трирічних коледжах США, де вони студіюють такі навчальні курси як бізнес, економіка, журналістика, дисципліни інформаційно-комп'ютерного спрямування, право, міжнародні відносини, сільське господарство, соціологія, політологія), міжнародні неурядові програми «Дружба без кордонів», СЕЗАМ тощо¹⁶.

Велику роль у підвищенні якості професійної підготовки студентів відіграє участь у програмі Європейського Союзу — TEMPUS/TACIS. Загальна мета цієї програми — підтримка соціальних та економічних перетворень у країнах-партнерах. Її реалізація відбувається зокрема і через удосконалення систем вищої освіти у цих країнах на основі взаємодії з навчальними закладами як членів Європейського Союзу, так і країн, що до нього не належать. Головним положенням функціонування цієї програми є усвідомлення особливо важливої ролі вищих навчальних закладів у процесі економічних та соціальних і культурних змін, а також тієї думки, що вищі заклади освіти є резервом спеціалізованих знань та людських ресурсів¹⁷. Основні напрями реалізації програми досить різнобічні. Вони напрацьовувалися поступово за період із середини 90-х років минулого століття, коли національні ВНЗ стали партнерами таких міжнародних проектів за програмою TEMPUS/TSCIS як AGFED; SusFood;

Susfarm; AGRIPOL; Conception of the sustainable development in the training of specialists for agriculture.

Програма TEMPUS/TACIS реалізує цілий ряд завдань. Серед них особливе місце займає допомога вищим навчальним закладам при створенні нових та реорганізації існуючих курсів. Робота в міжнародному проекті дає можливість увести до навчальних планів нові дисципліни за рахунок вибіркової частини. У Національному авіаційному університеті запроваджено такі дисципліни: «Екотрофологія» для студентів напрямів підготовки «Екологія, охорона навколишнього середовища та збалансоване природокористування», «Водні біоресурси та аквакультура»; «Право Європейського Союзу» — для студентів напряму «Право»; «Концепція сталого розвитку» — для студентів освітньо-кваліфікаційного рівня «магістр природничих, економічних та гуманітарних спеціальностей». Утворилися нові кафедри, зокрема кафедра екотрофології на екологічному факультеті, яка стала центром прикладних наукових досліджень викладачів і студентів, підготовки й видання наукової, навчальної та методичної літератури. За рахунок коштів проекту видаються методичні посібники, монографії, навчальні посібники з грифом Міністерства науки і освіти України, створюються навчальні посібники за участю: учених університетів-партнерів та українських університетів¹⁸.

Програма TEMPUS/TACIS сприяє впровадженню нових технологій в організацію навчального процесу НАУ. Зокрема, відбувалося практичне ознайомлення з досвідом впровадження кредитно-модульної технології у навчальний процес європейських вищих навчальних закладів ще до проведення експерименту у вітчизняних університетах та до підписання Болонської декларації міністром освіти і науки України у м. Бергені (Норвегія). Проїшли стажування декани, провідні викладачі різних факультетів, які вивчали цей досвід в університеті імені Юстуса Лібіха у м. Гессен, Німеччина; в класичному університеті провінції Бургундія та вищих національних школах Франції медичного, інженерного спрямування (м. Діжон, м. Монпальє, м. Ліон); в університеті м. Альмерія, Іспанія; вивчали досвід європейських університетів щодо організаційного, практичного та методичного забезпечення підготовки фахівців з напряму «Ветеринарна медицина» з метою обґрунтування доцільності-недоцільності впровадження ступеневого навчання фахівців даного напряму (університет м. Ізмір, Туреччина; USZENT ISTVAN UNIVERSITY, м. Будапешт, Годоло, Угорщина). Провідні викладачі та програмісти кафедри інформаційних систем і технологій стажувались протягом одного-трьох місяців в університеті імені Юстуса Лібіха у м. Гессен, Німеччина, вивчаючи досвід комп'ютеризації навчального процесу та використання Інтернет-технологій у професійній підготовці студентів, а також набували

навичок роботи з обладнанням, закупленим для проведення веб-конференцій. Учасники проектів на основі цього досвіду консультували працівників Міністерства освіти і науки України, які відповідали за міжнародні зв'язки та інтеграційні процеси у вищій освіті¹⁹.

За програмою TEMPUS/TACIS здійснюється проект «AGRIPOL», завданнями якого є проведення комунікативного тренінгу, ознайомлення з технологіями менеджменту часу, стратегіями регулювання конфліктів у професійній та діловій сферах. У цьому проекті взяла участь значна кількість науково-педагогічних працівників багатьох факультетів НАУ, а також проректори українських університетів. З ними працювали практичні психологічні фірми BMW, фахівці з міжнародного права та права країн Європейського Союзу, представники котрих були партнерами українських вищих навчальних закладів по проекту²⁰.

Програма TEMPUS/TACIS реалізує завдання ще одного напрямку — це надання матеріальної допомоги вищим навчальним закладам щодо вдосконалення матеріально-технічної, методичної бази професійної підготовки. Для українських університетів проблема фінансування цих статей витрат є надзвичайно складною, особливо це стосується вищих навчальних закладів, контингент яких сягає понад 30–40 тисяч студентів. Існують значні проблеми із забезпеченням відповідними матеріалами, лабораторним інструментарієм, технічним оснащенням проведення практичних та особливо лабораторних занять. Участь у проектах за даною програмою дала змогу за кошти проектів створити на чотирьох факультетах НАУ ресурсні центри, забезпечивши їх сучасними офісними меблями, придатними для проведення міні-конференцій, круглих столів, семінарів, а також для навчання студентів та організації їхньої навчальної та наукової позааудиторної роботи; новітнім комп'ютерним парком з підключенням його до локальної мережі та мережі Інтернет; закупити відповідно до потреб факультетів за їхніми замовленнями спеціальну та методичну літературу українською й іноземними мовами. Обладнана, умебльована та технічно оснащена спеціальна аудиторія для проведення міжнародних веб-конференцій, поповнений бібліотечний фонд та особисті фонди спеціальної літератури науково-педагогічних працівників, учасників проекту. Однак надання матеріальної допомоги вищим навчальним закладам даною програмою відбувається виключно в тому обсязі, який є необхідним для реалізації мети та виконання завдань проекту. TEMPUS/TACIS не забезпечує фінансування наукових досліджень²¹.

За програмою TEMPUS/TACIS здійснюється стажування викладачів у європейських вищих навчальних закладах — партнерах українських університетів, що має велике значення в напрямі підвищення якості професійної підготовки студентів. Стажування має різні терміни: від

одного тижня до трьох місяців. Короткотривале перебування в іншому університеті переслідує мету вивчити досвід організації навчального процесу, ознайомитися з технологіями інтерактивного навчання, з особливостями проведення занять практичного спрямування та організації виробничої практики. Тривале стажування передбачає комплексне ознайомлення зі специфікою професійної підготовки студентів у вищому навчальному закладі відповідної країни (як у класичних університетах, так і у вищих навчальних закладах галузевого значення). У рамках програми здійснено велику кількість важливих заходів, що безпосередньо активізувало процеси реформування і модернізації вищої освіти, наблизило освітні системи країн-партнерів до європейських стандартів. Зокрема, організовувались відвідування міжнародних тематичних виставок, зустрічі з представниками державних органів, які здійснюють фінансову підтримку вищих закладів освіти, беруть участь у формуванні пакету державних та галузевих стандартів і надають автономію університетам щодо вибору напрямів підготовки фахівців, змістового та методичного забезпечення; з роботодавцями, котрі сприяють ефективності практичного навчання студентів, надаючи безкоштовно техніку та ремонтуючи і поновлюючи її, забезпечуючи місце, вивченню досвіду роботи органів студентського самоврядування. Викладачі кафедр іноземних мов стажувались протягом двох-трьох місяців у вищих навчальних закладах-партнерах проєктів з Великої Британії і Німеччини, поглиблюючи прикладний і комунікативний аспекти володіння професійно спрямованою іноземною мовою, удосконалюючи навички зі спеціалізованого перекладу.

Якість професійної підготовки значно підвищується за умови перетворення студентів з об'єктів у суб'єкти, що забезпечує їх активну діяльність в університеті й вплив на організацію, зміст, методи, прийоми професійного навчання. Програма TEMPUS/TACIS передбачає не лише стажування викладачів, а й навчання, проходження практики, стажування студентів, що відбувається у вищих навчальних закладах Німеччини, Великобританії, Франції, Чехії, які є партнерами НАУ по міжнародних проєктах. Студенти НАУ вивчали лісове і садово-паркове господарство, правову діяльність, ветеринарну медицину, менеджмент та фінанси у державних і приватних підприємствах країн Європейського Союзу. Певній кількості студентів — учасників проєктів — була надана можливість закінчити магістратуру в університеті імені Юстуса Лібіха у м. Гессен (Німеччина) і здобути науковий ступінь PhD (з економіки та ветеринарії медицини). Міжнародна активність сприяла їхньому перспективному працевлаштуванню як у Німеччині, так і в Україні²².

В університеті проводиться щорічно одна міжнародна науково-практична конференція з проблем, що є напрямками реалізації мети проєкту, і

обов'язково — літня школа, яка має навчально-методично-практичну спрямованість. У цих заходах беруть участь не лише учасники проектів, а й широкий загаль фахівців з різних країн, які мають досвід розв'язання даної проблеми або прагнуть отримати консультацію з неї у зарубіжних колег. Участь у них для багатьох спеціалістів різних галузей стала підґрунтям для подальшого наукового пошуку з проблем активізації навчально-пізнавальної активності студентів, поглиблення гуманістичного змісту взаємодії у системі «викладач-студент», формування екологічної свідомості студентів; проведення досліджень з проблем сталого розвитку у соціальній, економічній та виробничій сферах; використання концептуальних засад правового забезпечення Європейської співдружності для формування правової держави в Україні.

В університетах, які уклали угоди щодо впровадження системи ECTS та мають відповідне фінансування для міжуніверситетської мобільності студентів, поширена практика щодо підвищення кваліфікації викладачів за рахунок стажування у зарубіжних вищих навчальних закладах. Такий досвід важливий з огляду на активізацію міжнародної діяльності українських університетів, підвищення мобільності українських викладачів і студентів.

Досвід, набутий у процесі координування та участі у міжнародних проектах, фінансованих ЄС, дуже цінний для подальшого розвитку НАУ, провідних вітчизняних університетів та вдосконалення співпраці з університетами зарубіжжя. Він дає змогу отримати реальну інформацію про педагогічну систему вищої освіти України в європейському контексті та виявити основні тенденції, пов'язані зі створенням європейського простору професійної вищої освіти і науки. Також дає можливість переконатися, що вищі навчальні заклади усіх країн Європи перейшли на ступеневу систему професійної та наукової підготовки (бакалавр — магістр — PhD), у наявності особливостей, пов'язаних із традиціями назв освітніх та наукових рівнів, диференціації термінів навчання залежно від напрямів підготовки студентів, умов вступу абітурієнтів до вищих навчальних закладів. Досвід участі у міжнародних програмах і проектах дозволив представникам вітчизняних вищих навчальних закладів реально ознайомились з особливостями організації навчального процесу, використанням методів активізації навчальної діяльності студентів, шляхів їхнього ефективного працевлаштування та виявити особливості функцій науково-педагогічних працівників вищих навчальних закладів, пріоритети їхньої діяльності. Корисним є ознайомлення із системами управління вищою професійною освітою з боку держави, структурою внутрішнього менеджменту, джерелами фінансування наукових досліджень, навчального процесу, діяльності органів студентського самоврядування. Цей

досвід дає змогу уточнити шляхи створення іміджу вищого навчального закладу без участі у рейтингах та конкурсах, проаналізувати складові авторитету науково-педагогічного працівника, роль студентів, органів їхнього самоуправління, самих викладачів у процедурі їхньої переатестації та підвищення кваліфікації.

Набутий досвід сприяє розв'язанню таких проблем сучасної вітчизняної системи вищої освіти: здобуття реальної автономії університетів щодо вибору напрямів підготовки, спеціальностей; перспективи формування з 1-го курсу індивідуального плану навчання студента з урахуванням вибіркової частини навчальних планів; руйнування традиційної вітчизняної системи оцінювання навчальних досягнень студентів та штучної заміни її системою оцінок за шкалою ECTS, функціональне призначення котрої — перенесення кредитів, допомога мобільності студентів²³. Нині кредитно-модульна система організації навчального процесу незначною мірою вплинула на якість підготовки фахівця, а її атрибут — ECTS є шкалою оцінювання, а не накопичення кредитів. До цього часу не утвердилася загальна практика видачі додатка до диплома європейського зразка, заради якого ця система впроваджувалась. Існують проблеми у змісті навчання та в навчальній документації, яка регламентує його реалізацію. Ці та інші проблеми зумовлені відсутністю єдності між суб'єктами освітньо-науково-виробничої взаємодії: освітнім міністерством, провідними вченими з відповідної галузі, кваліфікованими та досвідченими науково-педагогічними працівниками і особливо з роботодавцями, представниками підприємств, установ, окремими провідними спеціалістами галузі, підприємцями. Контакти зі студентами будуються у сфері негуманітарної вищої освіти здебільшого на засадах горизонтальної, а не вертикальної взаємодії. Пасивною є участь адміністративних одиниць структурних підрозділів вітчизняних університетів щодо пошуку оптимальних шляхів поліпшення матеріально-технічної бази, використання зарубіжного досвіду щодо співпраці з виробничим та підприємницьким потенціалом з надання технічних ресурсів для практичного навчання студентів. Головним завданням для НАУ, всіх університетів України залишається удосконалення практичної підготовки студентів та створення реальної навчальної документації (навчальні плани, навчальні програми, програми практик) на основі тісної співпраці Міністерства освіти і науки України, галузевих міністерств і відомств, вищих навчальних закладів та роботодавців. Проблемою в українських реаліях є залучення роботодавця не лише до процедури розподілу кадрів, а й до відбору на навчання студентів. Складною є процедура упровадження у виробництво чи інші сфери результатів досліджень науково-педагогічними працівниками²⁴.

Цінним для працівників НАУ, всієї системи вищої освіти України є досвід, напрацьований у країнах-партнерах щодо упровадження результатів наукових досліджень. Зокрема, ознайомлення з досвідом функціонування понад 10-ти полюсів компетентності у Франції: вони були створені з метою збереження освітнього, наукового й виробничого потенціалу країни та ефективності його комплексного використання. Їхнє формування та функціонування обумовлюються традиціями певної провінції (наприклад, провінція Бургундія є полюсом компетентності з виноградарства та інженерії, що виявляється у тісному зв'язку з наукою, зосередженою у класичному університеті м. Діжон, професійно спрямованою вищою освітою — інженерна школа ENESSAD, спеціалізованою освітою — Інститут вина при даному вищому навчальному закладі і підприємствами з вирощування винограду, його переробки, зберігання, збуту винної продукції; м. Ліон — полюс медицини і ветеринарної медицини)²⁵.

У західних університетах приділяється увага підвищенню кваліфікації викладацького складу. Зокрема, у Франції систематично проводяться колоквіуми університетських професорів, професори інженерних спеціальностей ґрунтовно ознайомлюються з організацією та діяльністю підприємств, що є провідними в галузі, отримуючи нову інформацію з перших вуст, а потім використовують її у навчальному процесі²⁶.

Отже, досвід організації міжнародних зв'язків та міжнародного співробітництва Національного авіаційного університету виявляє загальні тенденції інтеграції української системи вищої освіти до світового освітнього простору. Особливістю міжнародних зв'язків НАУ є спрямованість на співпрацю зі спорідненими вищими школами й участь у головних міжнародних організаціях авіаційного профілю, що й забезпечує вагомі результати діяльності, які є основою інноваційного розвитку, реформування і модернізації, а отже, й помітної інтеграції до міжнародного освітнього і авіаційного простору. Завдяки співпраці з ІКАО налагоджені численні зв'язки з авіаційними підприємствами й організаціями багатьох країн світу, здійснюється підготовка і перепідготовка авіаційних спеціалістів. Вагомим внеском НАУ в інтернаціоналізацію та інтеграцію вищої освіти є підготовка іноземних громадян, чисельність яких з кожним роком збільшується, а географія їх залучення на навчання до провідного авіаційного університету України розширюється. Досягненням є активне включення у міжнародні зв'язки і реальну співпрацю більшості структурних підрозділів, їх участь у багатьох програмах і проектах, співпраця з фондами та міжнародними організаціями.

Приклад НАУ засвідчує, що ефективність міжнародної діяльності для підвищення якості професійної підготовки як з позиції студента, так і з

позиції викладача очевидна і буде плідно розвиватися лише за умови гармонізації національної системи освіти з міжнародними стандартами. Українські студенти з кожним роком все більше отримують можливостей для продовження, завершення навчання з оволодіння певним фахом, для участі у роботі курсів з іноземних мов, ознайомлення з системою організації навчання, виховного процесу у певній європейській країні, що, у свою чергу, спричиняє потребу аналізу рівня організації навчального процесу, стратегій взаємодії у системі «викладач-студент» у вітчизняних вищих навчальних закладах. Такий аналіз певною мірою впливає на активізацію діяльності керівників структурних підрозділів університетів та науково-педагогічних працівників щодо пошуку додаткових резервів з модернізації застарілої матеріально-технічної бази, паспортизації баз практичної підготовки, надання підтримки студентам щодо працевлаштування за фахом та поступової модернізації всієї освітньої сфери і українського суспільства. На нашу думку, реалізація нового Закону України «Про вищу освіту», який набув чинності 6 вересня 2014 року, зможе утвердити кращий вітчизняний і зарубіжний досвід організації і функціонування національної вищої школи, що й забезпечить її реальний вихід на міжнародний ринок освітніх послуг.

¹ Болонський процес: тенденції, проблеми, перспективи / [Укл. В.П. Бех, Ю.Л. Маліновський; за ред. академіка В.П. Андрушенка]. — Київ: НПУ ім. М.П. Драгоманова. — 2004. — С. 30.

² Там само. — С. 68.

³ Болонський процес у фактах і документах. — Тернопіль. — 2003. — С. 18.

⁴ *Луговий В.І., Слюсаренко О.М., Таланова Ж.В.* Національна рамка кваліфікацій як інструмент інтеграції до Європейського простору вищої освіти // Вища освіта України № 1 (додаток 1) — 2012 р. — Тематичний випуск «Інтеграція вищої школи України до європейського та світового освітнього простору». — С. 6.

⁵ *Журавський В.С., Згуровський М.З.* Болонський процес: головні принципи входження в Європейський простір вищої освіти. — Київ: ІВЦ «Видавництво «Політехніка». — 2003. — С. 113.

⁶ *Тугай А.М., Девтерова Т.В., Девтеров І.В.* Київський центр вищих навчальних закладів. — 3-тє вид., перероб. і доп. — К.: Вид-во Європ. ун-ту, 2010. — С. 20; Партнери університету // Відділ міжнародних зв'язків НАУ [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://interdep.nau.edu.ua/uk/component/content/article/3-2011-11-22-12-34-31/11-2011-11-13-12-32-03.html>. — Назва з екрана. — Дата звернення: 17.04.2013.

⁷ *Тугай А.М., Девтерова Т.В., Девтеров І.В.* Там само. — С. 89-90; Інститут ІКАО // Національний авіаційний університет [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://icao.nau.edu.ua/ukrainian.php>. — Назва з екрана. — Дата звернення: 01.09.2014.

⁸ Для іноземних громадян. Офіційний сайт факультету по роботі з іноземними студентами // Національний авіаційний університет [Електронний ресурс]. — Режим

доступу: <http://nau.edu.ua/ua/menu/ab%D1%96tur%D1%96%D1%94ntu/dlya-%D1%96pozemnix-gromadyan.html>. — Назва з екрана. — Дата звернення: 01.09. 2014.

⁹ Міжнародна співпраця // Офіційний сайт Аерокосмічного інституту НАУ [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://aki.nau.edu.ua/?page_id=153. — Назва з екрана. — Дата звернення: 19.03.2013.

¹⁰ Впродовж історії діяльності НАУ його назва неодноразово змінювалася. З 1994 р. по 2000 р. він називався Київський міжнародний університет цивільної авіації (КМУЦА).

¹¹ Центральний державний архів вищих органів влади та управління України (ЦДАВО України). — Ф. 166. — Оп. 18. — Спр. 316. — Арк. 3.

¹² Там само. — Арк. 4.

¹³ Програми // Відділ міжнародних зв'язків НАУ [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://interdep.nau.edu.ua/uk/component/content/article/3-2011-11-22-12-34-31/65-2011-12-12-09-31-37.html>. — Назва з екрана. — Дата звернення: 19.03.2013.

¹⁴ Проекти НАУ // Відділ міжнародних зв'язків [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://interdep.nau.edu.ua/uk/component/content/article/3-2011-11-22-12-34-31/13-2011-11-13-12-34-28.html>. — Назва з екрана. — Дата звернення: 20.03.2014.

¹⁵ Фонди // Відділ міжнародних зв'язків НАУ [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://interdep.nau.edu.ua/uk/component/content/article/3-2011-11-22-12-34-31/62-2011-11-25-11-44-22.html>. — Назва з екрана. — Дата звернення: 24.08.2013.

¹⁶ Барановська Л.В., Барановський М.М. Використання досвіду роботи в проектах Європейського Союзу TEMPUS/TACIS з метою підвищення якості професійної підготовки студентів // Вища освіта України № 1 (додаток 1) — 2012 р. — Тематичний випуск «Інтеграція вищої школи України до європейського та світового освітнього простору». — С. 34.

¹⁷ Франція у європейському просторі вищої освіти / Упорядн. Г.Г. Крючков, В.Б. Бурбело. — Київ: ВПЦ «Київський університет», 2005. — С. 69.

¹⁸ Барановська Л.В., Барановський М.М. Використання досвіду роботи в проектах Європейського Союзу TEMPUS/TACIS з метою підвищення якості професійної підготовки студентів // Там само. — С. 35.

¹⁹ Там само.

²⁰ Там само. — С. 36.

²¹ Там само. — С. 36–37.

²² Там само. — С. 37–38.

²³ Франція у європейському просторі вищої освіти / Упорядн. Г.Г. Крючков, В.Б. Бурбело. — Київ: ВПЦ «Київський університет», 2005. — С. 128.

²⁴ Порівняльна педагогіка / Укл. І.М. Богданов, Н.І. Дідусь, З.Н. Курлянд, О.С. Цокур та ін. — Одеса: ПДПУ імені К.Д. Ушинського, 2000. — С. 87.

²⁵ Барановська Л.В., Барановський М.М. Використання досвіду роботи в проектах Європейського Союзу TEMPUS/TACIS з метою підвищення якості професійної підготовки студентів // Там само. — С. 40.

²⁶ Франція у європейському просторі вищої освіти / Упорядн. Г.Г. Крючков, В.Б. Бурбело. — Київ: ВПЦ «Київський університет», 2005. — С. 130–131.

Рассматривается вопрос международного сотрудничества Национального авиационного университета как важной составляющей деятельности, обеспе-

чивающей интеграцию системы высшего образования в мировое образовательное пространство. Показана роль ведущего университета в реформировании и модернизации высшей школы.

Ключевые слова: высшее образование, Болонский процесс, интеграция, международные образовательные программы, международное сотрудничество, университеты.

The question of international cooperation of the National aviation university is examined as important component of activity that provides integration of higher education system into the world educational space. It's shown the role of the leading university in reformation and modernization of higher school.

Keywords: higher education, the Bologna Process, integration, international educational programs, international cooperation, universities.